

הרב צבי בן ראובן

האם יכולים צרכני כשרות מהדרין לצרוך כשרות רגילה?

הקדמה

צרכני מזון כשר המקפידים לאכול ברמת 'מהדרין' נתקלים לא פעם בשאלה אם הם יכולים בכל זאת לאכול במקום הכשר בכשרות רגילה בלבד, מבלי לפגוע ברמת הכשרות שהם נוהגים לצרוך. שאלה זו מזדמנת למשל כאשר המקפידים על 'מהדרין' מוזמנים לאירועים משפחתיים או חברתיים כאלה ואחרים, אירועי גיבוש במקום העבודה או פגישות עסקים שנקבעו על ידי אחרים, והם - אוכלי כשרות המהדרין - רק מוזמנים אליהן, ועוד ועוד דוגמאות כיוצא באלו. כאן המקום להפנות למאמר שכתבנו בנושא כשרות רגילה¹, ובו דנו אם היא לכתחילה באופן עקרוני ובאופן מעשי. מומלץ מאוד לעיין בו כרקע למאמר זה. כדי לענות על שאלה זו צריך להבין שלצערנו הסטנדרטים בכשרות רגילה ומהדרין שונים מעיר לעיר, ולעיתים אף מעסק אחד למשנהו באותו רחוב, כלומר המצב אינו 'שחור או לבן', וכל מקרה נדון לגופו. משום כך בכל מקרה לא נוכל במאמר זה לתת המלצה גורפת לכאן או לכאן, אלא נשתדל להבין את המורכבויות השונות שבהן נתקל צורך המהדרין כאשר הוא ניגש לאכול במקום המושגח בכשרות רגילה, ולתת הדרכה מעשית-שימושית שתסייע לו לשמור על רמת הכשרות שבה הוא נוהג לאכול. כאשר צורך המהדרין ניגש לברר אם הוא יכול לצרוך כשרות ברמה פחותה מזו שמקפיד עליה, הוא צריך לשאול את עצמו שלוש שאלות בסדר הזה: (1) האם מדובר בכשרות מהימנה ולא מזויפת? (2) אם כן - האם ניתן לאכול בכשרות זו ולשמור על רמת מהדרין? (3) כיצד ניתן לעשות זאת?

א. האם מדובר בכשרות מהימנה ולא מזויפת?

כידוע, הרבה מאוד גופי 'כשרות' מזויפים מצויים בשוק. במקומות רבים שבהם הרבנות הורידה את תעודת הכשרות שלה עקב ליקויי כשרות שלא תוקנו ולא הוסדרו - צעות לפתע תעודות שאינן מטעם הרבנות, עם הכיתובים 'כשר', 'מהדרין', 'אישור', 'בהשגחת...!', 'בד"ץ' וכיוצא באלה. תעודות אלה ניתנות מטעם גופים שאינם מוסמכים לתת כשרות, רובם ככולם אינם מקיימים שום פעילות השגחה אמיתית, ועניינם רק הצגת מצג שווא של כשרות וגביית תשלום. מעבר לכך - גם בגופים שמחזיקים מערכת פיקוח כלשהי, פעמים רבות נגרמות תקלות כתוצאה מרשלנות או מחוסר מקצועיות וניסיון. אדם האוכל

במקומות אלה, שבהם אין השגחה אמיתית, יכול להיכשל בבשר טרפות ונבלות, בירק עלים שאינו מפוקח מחרקים, במוצרי יבוא שמוצגים ככשרים ואינם כאלה ועוד, משום שאין מי שיפקח שלא יגיעו לבית העסק, ואין מי שיעמוד על המשמר במצב של ניגוד אינטרסים (כשרות לעומת רווח כלכלי). האוכל במקומות אלה חשוף גם לזיופי כשרות אחרים המצויים בשוק, לבישולי גויים, לירקות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות, ולעוד בעיות כשרות רבות אחרות.²

בראש ובראשונה אנו צריכים לוודא שהמקום שאוכלים בו מחזיק תעודת כשרות של הרבנות המקומית התואמת לאזור שאנו נמצאים בו, כלומר שעל תעודת הכשרות לבית האוכל (או העסק) חתומה הרבנות הממונה על אותו אזור. לדוגמה: רבנות תל אביב אם העסק נמצא בשטח המוניציפלי של עיריית תל אביב, או רבנות אזורית בנימין אם העסק מצוי בשטחו של יישוב בתחום שיפוטה של מועצה אזורית בנימין). שנית, יש לוודא שהתעודה תקפה, שמופיעים בתעודה שם העסק וכתובתו המדויקים, שהתעודה צבוענית ולא מצולמת, שמופיעה בה חתימה בעט של ראש מערכת הכשרות המקומית, ושמופיע מספר טלפון של משגיח או מפקח. כך נקטין מאוד את החשיפה שלנו להונאות כשרות כאלה ואחרות, ונוכל להתקדם לשלב הבא.

ב. האם ניתן לאכול בכשרות זו ולשמור על רמת מהדרין?

כדי לענות על שאלה זו אנו צריכים ראשית להבין: מהי ההגדרה המיטבית של כשרות רגילה? מה קורה בפועל בשטח?

להלן ההגדרה המיטבית של כשרות 'רגילה' (מתוך המאמר 'כשרות רגילה - לכתחילה?'): גופי כשרות המעניקים כשרות 'רגילה' סומכים על שיטות המקילים בסוגיות השנויות במחלוקת, אולם ישנה הקפדה ושמירה מפני כל שאר פרצות הכשרות האפשריות. כלומר הפיקוח הוא 100%, בעוד הקריטריונים ההלכתיים נסמכים על שיטות מקילות מוצקות (ולא כאלה שאינן באות לידי ביטוי משמעותי בפוסקים). ברור שגם במערכת הכשרות הרגילה האוכל צריך להיות כשר במאת האחוזים, אין שום מקום להקל ראש בהשגחה על מערכת זו. לכן השאיפה אמורה להיות מקסימום כשרות גם במערכת הכשרות הרגילה. ישנם פוסקים שפסקיהם נתקבלו ללא עוררין, כפסקי מרן הבית יוסף על בני עדות המזרח, ופסקי הרמ"א על בני אשכנז. מערכת כשרות הבאה לשרת את מכלול שומרי הכשרות אינה יכולה להקל כנגד אחת מהשיטות הללו, גם אם אינה אלא כשרות רגילה ולא כשרות מהודרת.

2. ניתן לעיין לדוגמה בעדכון של מנהל היחידה הארצית לאכיפת חוק איסור הונאה בכשרות של הרבנות הראשית לישראל מתאריך ה' בטבת התשפ"א, שבו מזהירה הרבנות מפני בית עסק בצפון הארץ שהוצג ככשר ע"י גורם שאינו הרבנות ('אישור פיקוח' של 'איגוד הרבנים בישראל'), ונמכרו בו בין השאר שרימפס וקלמרי! ר' קישורית:

<https://drive.google.com/file/d/1RhAPscfSCEBwIz8A2J3IW0JOch6vFBdp/view>

יש להדגיש שאין המדובר כאן על איגוד הרבנים מנצ'סטר של הרב ווסטהיים.

זו ההגדרה המיטבית, אך מובן שישנם פערים של ממש בין הגדרה זו לבין המתרחש בפועל בשטח. כדי להבין את הנעשה בשטח טוב יותר, מומלץ לעיין בהרחבה במאמרנו 'למי נועדה כשרות רגילה'³. נביא כאן כמה דוגמאות לפערים אלו: (1) בלא מעט מקומות עם כשרות רגילה הנוהל הוא שנותנים לגוי לבשל, והיהודי רק מדליק את האש. פירושו של דבר שספרדים אינם יכולים לאכול שם (וודאי לא לכתחילה - גם לפי היתרו המפורסם של הגר"ע יוסף)⁴, אך ייתכן שגם אשכנזים לא יוכלו לאכול שם, מפאת הקושי בהשגחה על העבודה האינטנסיבית במטבח המוסדי, שבו למשל המשגיח לפעמים אינו מספיק להדליק את האש או התנור לפני תחילת הבישולים. (2) בהרבה מהמקומות המושגחים בכשרות רגילה, הפיקוח על חומרי הגלם מסתכם בבדיקה אחת - אם למוצר ישנו אישור כשרות של הרבנות או לא. אין זה משנה איזו רבנות מקומית זו, ואין זה משנה אם המוצר בכלל מיובא מחו"ל ורק קיבל אישור ייבוא מאת הרבנות הראשית, כלומר יש חשיפה לגופי כשרות שרמתם יכולה להיות פחותה מזו של כשרות רגילה בארץ. (3) לפי נוהלי הכשרות הרגילה ניתן להשתמש בכרוב שאינו תחת פיקוח של חרקים, בכפוף לאישור הרב המקומי ולבדיקה מדוקדקת שיערוך המשגיח. גם כאן, העבודה האינטנסיבית במפעלים ובמטבחים לא תמיד מאפשרת לכל תהליך האישור והבדיקה של הכרוב להיעשות כראוי וביישוב הדעת הנדרש, ולעיתים עלולים להימצא חרקים בכרוב שאינו גדל תחת פיקוח הלכתי וללא חשש תולעים - מציאות שאין לה שום היתר, גם לא בדיעבד. אלו רק כמה דוגמאות שנועדו להמחיש את החששות שאליהם אנחנו צריכים להיות מודעים כשאנחנו ניגשים למקומות עם כשרות רגילה.

על אף כל זאת, בהחלט ישנם לא מעט בתי עסק שבהם פועלת כשרות רגילה שמתנהלת בצורה שהרבה יותר קרובה להגדרה המיטבית שהובאה לעיל, והתהליכים הכשרתיים נעשים על פי הכללים ההלכתיים לכתחילה. כמו כן, ב"ה אנחנו חיים במדינת ישראל שהיא גם הריכוז היהודי הגדול בעולם, והרבה מהמוצרים הזמינים בשוק עומדים גם כך בסטנדרטים גבוהים של כשרות. גם במקום עם כשרות רגילה, הרבה מהמוצרים יכולים להיות ברמה גבוהה של כשרות. כמו כן, ישנם משגיחים ומפקחים שמצד עצמם משתדלים להעלות את רמת הכשרות במקום שבו הם עובדים, גם אם למקום אין כותרת של 'מהדרין'. כלומר התשובה לשאלה השנייה היא מורכבת: מצד אחד יכולים להיות חששות שבגללם בד"כ ההמלצה היא לצרוך רק כשרות מהדרין, אך מצד שני יכולה להיות מציאות שבה ניתן לצרוך לפחות חלק מהמוצרים במקום עם כשרות רגילה. כיצד ניתן לברר מהי המציאות? זאת נראה להלן.

ג. כיצד ניתן לעשות זאת?

כדי להבין מהי רמת הכשרות בפועל במקום שאנו רוצים לאכול בו, יש לשוחח עם המשגיח או המפקח ששמו ומספר הטלפון שלהם מופיעים על גבי תעודת הכשרות של הרבנות המקומית שלנגד עיניכם, ולשאול אותם שאלות אחדות שיבהירו לכם אם ניתן

3. <https://www.kosharot.co.il/index2.php?id=421053&lang=HEB>

4. שו"ת יחוה דעת, ח"ה סי' נד.

לאכול לפחות חלק מהאוכל המוגש בבית העסק. לדוגמה, ייתכן שבבית עסק עם כשרות רגילה כל העובדים במטבח יהיו יהודים, הבשר יהיה חלק, האורז נברר כראוי ושמן הטיגון יהיה בכשרות טובה. במצב כזה, גם אם יש מנות מורכבות, שבהן תבלינים ורטבים שאינם מהדרין או ירק עלים שאינם בכשרות די טובה - את הבשר ואת האורז אין סיבה שלא לאכול. יכולה להיות בעיה של בישולי גויים לדעת הספרדים (כפי שראינו לעיל הרבה מהמקרים בעייתיים גם לאשכנזים), אך מצד שני הלחמים וחלק מהסלטים, כגון חומס או טחינה, יהיו קנויים ומוכנים לאכילה, והם במקרה יהיו בכשרות מהודרת - ולפחות אותם יהיה מותר לאכול. מובן שבלא מעט מהמקרים יתברר שלא ניתן לאכול כמעט שום דבר שנחשב כשר למהדרין, אך במקרים רבים המצב לא יהיה 'שחור או לבן', ולכן בהחלט אפשר לנסות.

להלן הדרכה מעשית מקוצרת ומעובדת מתוך המאמר 'מדריך הכשרות לאורח':⁵

1. בישולי גויים

להלן תקציר ההלכה לאשכנזים וספרדים בעניין בישולי גויים.

בישול - לדעת האשכנזים די שיהודי ידליק את האש כדי שהתבשיל ייחשב כבישול ישראל, ואילו לשיטת הספרדים היהודי צריך להניח את התבשיל על האש או לכל הפחות לערבבו בעודו על האש כבר בתחילת הבישול.

אפייה של פת או פת הבאה בכיסנין (בורקס, רוגעלך וכיו"ב) - לדעת כולם מספיק רק להדליק את האש.

הנושא הראשון שעלינו לברר הוא בישולי גויים, משום שהוא נושא רוחבי שנוגע ברוב המאכלים שנרצה לאכול. נשאל את המשגיח אם ישנם גויים המבשלים במטבח. אם לא - הכול פשוט יותר. אם עובדים גויים במטבח - צריך לשאול אם באותו מקום מקפידים על בישולי גויים לפי ה'שלחן ערוך' או רק לפי הרמ"א. אם מקפידים רק לפי הרמ"א - יש לבחון עד כמה המשגיח מצליח בפועל לפקח על הגויים שמבשלים, במיוחד במצבים של תקלות כמו כיבוי האש במהלך העבודה. ככל שנמצאים פערים בתשובת המשגיח, מומלץ גם לאשכנזים להימנע מלאכול שם, משום שקשה מאוד לפקח על נושא זה של בישול גויים בשטח (למעט מקרים שבהם ישנה היכרות טובה יותר עם המקום או עם המשגיח, וישנה ודאות גדולה יותר שאכן אין הדלקה של אש ע"י גוי כלל במקום זה).

כעת נציע פתרון נוסף אך קצת מורכב יותר. אם רוצים למשל לאכול חביתה בארוחת בוקר במקום שבו יש חשש שלא מקפידים על בישולי גויים אפילו לשיטת הרמ"א (כלומר יכול להיות שלעיתים הגוי אף מדליק את האש בעצמו), ניתן לבקש מהטבח שנשפוך את הביצה בעצמנו כדי לוודא שהביצה לא מבושלת ע"י גויים.⁶ **פתרון זה הינו רק לשיטות הסוברים** שגם הנוהג לשיטת הספרדים ע"פ ה'שלחן ערוך' (שלא מסתפק בהדלקת האש אלא בהנחת התבשיל על האש) יוכל להשתמש בכלים של מקום שבו

5. הרב יצחק דביר, קישורית: https://www.kosharot.co.il/index2.php?id=417181&lang=HEB#_ftn30

6. זאת משום שמעיקר הדין אין חובה להכשיר את הכלים, מאחר שיש כאן רק ספק אם הכלים נאסרו מבישול גוי, ומאחר שלא ניתן לברר את הספק - זהו 'ספק דרבנן לקולא'.

מקפידים על בישול גויים רק ע"פ הרמ"א והיהודי רק מדליק את האש,⁷ שכן יש האוסרים לעשות זאת.⁸ לכן לנוהג כך בשעת הדחק - יש על מי לסמוך.

2. ירק עלים

ראשית נשאל את המשגיח אילו חברות מספקות ירקות עלים לאותו מקום, ובאילו הכשרים. לא נסתפק בשם כללי 'גוש קטיף', ואפילו לא 'חסלט', אלא נוודא בצורה ברורה את שם החברה או החברות הספציפיות שבמוצריהן משתמשים. אם השמות שהמשגיח נקב בהם תואמים את המופיע ברשימת ההמלצות של כושרות (רשימה של חברות ברמת כשרות טובה מבחינת הטיפול בנגיעות) - נשאל את המשגיח כיצד הוא מנקה את העלים (השטיפה הנדרשת בכל בית עסק - השרייה במים וסבון במשך שלוש דקות ולאחר מכן שטיפה). כפי שכתבנו בגוף המאמר לעיל, לעומת נוהלי מהדרין שלפיהם מותר להשתמש רק בירק עלים מפוקח, לפי נוהלי כשרות רגילה מותר להשתמש בכרוב שאינו גדל בפיקוח לעניין חרקים בתנאים מסוימים. מובן שאיננו ממליצים לצרוך כרוב כזה. חשוב לומר שבד"כ לא מצוי מקום עם כשרות רגילה שבו מקפידים להשתמש בירק עלים מהחברות שאנחנו ממליצים עליהן. מנה שירק העלים לא לגמרי מעורב בה - יש שהתירו להפריד ממנה את הרוטב שבו נמצא הירק או להוציא רק את החלקים שבהם אין ירק עלים.⁹ יש לציין שבמקרים אלה, שבהם החשש הוא לשימוש בירקות עלים מפוקחים מחברות שאינן מוחזקות כמהודרות,¹⁰ גם אם העלים נשטפו במים פעם אחת ישנו חשש גדול לחרקים במאכל, ואין לאכול מהם. ואולם אם העלים כבר התבשלו עם המאכל, ישנו ספק נוסף שמא נמעכו החרקים בעת הבישול וכבר אין להם דין ברייה, ולדעת מו"ר הרב אליקים לבנון אכילת המאכל מותרת.¹¹

חומרי גלם

בנושא זה ניתן לדבר עם המשגיח של המקום שבו אנחנו מתכוונים לאכול, ליידע אותו שאנו מקפידים בד"כ לאכול מוצרים הנמצאים תחת השגחתם של גופי כשרות ספציפיים, ולשאול אותו אם ישנן מנות שבהן כל הרכיבים נמצאים תחת הכשרויות שמנינו באוזנינו. יש לציין שבעיון ברשימת המומלצים של כושרות, שבה מפורטים חומרי גלם שאותם

7. משום שבכל בליעת כלים שמותרת על פי חלק מהפוסקים אין לאסור את השימוש בכלי, ע"פ שו"ע, יו"ד סי' סט סעי' ט; ראה שלחן גבוה, יו"ד סי' סד ס"ק כה; זרע אמת, ח"ג סי' מח; שו"ת פלא יועץ, סי' יח; אור לצינן, שביעית ענף ז אות ט; וכן הורו פוסקים רבים לעניין כלים שבושלו בהם בשר שאינו חלק, למקפידים לאכול רק בשר חלק.

8. משום שסוברים שדין הרמ"א נכון רק לנושא שהוא עוסק בו, אך במחלוקות אחרות לדעת המחמירים יש להגעיל את הכלים, ראה: שו"ת בעי חיי, יו"ד סי' ת; מהר"י מולכו בשו"ת אהל יוסף, סי' יא; דעת קדושים, סי' לט ס"ק ס; שו"ת דבר חברון, יו"ד סי' עו; יביע אומר, ח"ח סי' מג.

9. מנחת שלמה תניינא, סי' סג אות ד, משום שאין מחזיקים איסור ממקום למקום.
10. במהלך השנים נערכו בדיקות שונות בירקות עלים מחברות הממותגות כמפוקחות מחרקים, ונמצא שחלקן אינן עומדות במספר החרקים המותר לפי נוהלי הרבנות הראשית, ובחלקן אף נמצאו חרקים רבים. אנו בכושרות מפרסמים רשימה של חברות העומדות באופן עקבי בנהלים, ולאחר שרייה ושטיפה במים הירקות שלהן נקיים מחרקים.

11. על פי בדיקותינו הבישול אינו בהכרח מחסיר את אבריהם של החרקים (אפילו בריבות נמצאו חרקים שלמים), ולכן איננו מצרפים קולא זו בשאר ירקות העלים שאינם מפוקחים.

ניתן להגדיר כמהדרין על פי המידע הנתון בידינו. ניתן למצוא מוצרים כמו פסטה פשוטה - שבה לא צריך מעבר לאישור היבוא של הרבנות הראשית לישראל (מחשש לחדש), ואורז - שבו אין צורך בהכשר כלל. דוגמה לשיחה עם משגיח בנושא זה: 'שלום... אנחנו אוכלים בד"כ מוצרים ברמת כשרות מהדרין, אילו בד"צים אתם מכניסים לעסק שלכם? אילו בד"צים לא נכנסים?'. לאחר ששמעתם את רשימת הבד"צים, ניתן להשוותה עם רשימת המומלצים של כשרות ולהחליט מה אתם רוצים לאכול במקום זה ומה לא. אם שמעתם שכל הבד"צים נכנסים לעסק זה (סביר להניח שזו תהיה התשובה, מאחר שמדובר על כשרות רגילה), ניתן בכל זאת לנסות לברר אם יש מנות שבהן כל המוצרים בכשרויות מומלצות מטעם כשרות.

בשר ועופות

הבירור בנושא זה קצר יחסית, משום שאפשר לדבר עם המשגיח כאשר רשימת ההמלצות של 'כשרות' בקטגוריית עופות ובשר פתוחה בפנינו. יש לשאול אותו מאילו משחטות/כשרויות מגיע העוף או הבשר, ולבדוק אם השמות שנקב בהם מופיעים ברשימה. ישנן משחטות רבות המומלצות על ידינו, וגם בשר חלק מחו"ל של הרבנות מומלץ על ידינו, ולכן במקרים רבים דווקא בנושא זה המוצרים יהיו באמת מהדרין. לגבי ספרדי שרוצה לאכול מהכלים במקום שבו מבשלים בהם גם בשר שאינו חלק - יש שהתירו רק כאשר לא ידוע לו שבישלו בהם בשר שאינו חלק ב-24 השעות האחרונות,¹² ויש שהתירו לאכול מהכלים בכל מקרה.¹³

דגים

בד"כ החשש בתחום זה יהיה בעיית הנגיעות בטפילים שיש בחלק מהדגים. המיוחד בתחום הדגים הוא הדגש בבדיקה שמושם על ארץ מוצאם (כגון אמנון/מושט מסין או סלמון מנורווגיה) ולא על הכשרות המופיעה עליהם. גם דג שלא נמצא באחת הכשרויות המומלצות על ידינו באופן גורף - ייחשב כמהדרין אם הוא מגיע מהארץ שמופיעה ברשימה, כלומר שביבוא ממנה יש פחות בעיות של טפילים. באתר כשרות מצויה טבלת נגיעות של תולעים בדגים¹⁴ ושל ארצות המוצא הרצויות לפי שמות הדגים, וניתן להיעזר בה כדי לדעת מה לשאול את המשגיח בעניין זה.

נביא כאן כמה כללים בדגים:

דגים המשווקים כמצוננים או טריים: מושט, בורי, באס, דניס, כסיף, לברק, מוסר, פורל וקרפיון - ניתן לצרוך בכל הכשר.

דגים קפואים בייבוא מסין: מושט, באס, בורי, לברק - ניתן לצרוך בכל הכשר.

דגים קפואים בייבוא מנורווגיה: לקרדה, מקרל, וקוד - החשש היחיד שבהם נוגע לתולעת ה"אניסקיס", והפוסקים נחלקו אם היא אסורה באכילה.¹⁵

סלמון: כשהדג מיובא מנורווגיה או צ'ילה - הוא מותר בכל הכשר.

12. יביע אומר, ח"ה יו"ד סי' ג.

13. שו"ת הרב-הראשי (של הרב מרדכי אליהו זצ"ל), עמ' 287.

14. <https://www.kosharot.co.il/index2.php?id=41712&lang=HEB>

15. ר' <https://www.kosharot.co.il/index2.php?id=55981&lang=HEB>.

כשהדג מיובא מארה"ב, סין, קנדה או רוסיה - ישנו חשש נגיעות בתולעת ה'אניסקיס', והפוסקים נחלקו אם היא אסורה באכילה. בסלמון (מכל ארץ מוצא) מצויים לעיתים טפילים על העור. לפני השימוש יש להוריד את הקשקשים, או לגרד/להסיר את העור ולשטוף את הדג היטב. ניתן גם לאפות או לצלות את הסלמון ולהסיר את העור לפני האכילה.

פירות וירקות

יש לשאול את המשגיח אם הוא מקבל את כל הסחורה של הפירות והירקות עם תעודת משלוח חתומה ע"י משגיח. חתימה זו מעידה שהופרשו תרומות ומעשרות. חשוב לדעת שברוב המקרים והמקומות בתי העסק מקבלים את סחורת הפירות והירקות מקווי אספקה ממרכזים לוגיסטיים, שבהם הפרשה מסודרת של תרומות ומעשרות. עם זאת כאשר ישנם חוסרים תוך כדי יום העבודה - לא מעט פעמים קורה שבתי עסק משלימים את קניית הפירות והירקות ממקורות שונים שאינם בהכרח מסודרים ומפוקחים. לשם כך, בין השאר, ישנו צורך במשגיח הנמצא במקום ומוודא שכל סחורה הנכנסת לבית העסק עוברת הפרשה מסודרת של תרו"מ. במידה ואיננו בטוחים שדבר זה נעשה, נצטרך להפריש בעצמנו מכל מין ומין לפני האכילה. הדרכה להפרשת תרומות ומעשרות שלב אחר שלב - ראה באתר כושרות.¹⁶

סיכום

כדי שמי שמקפידים על כשרות מהדרין יוכלו לאכול במקום בכשרות רגילה, צריכים להתקיים התנאים הבאים:

- א. המקום מושגח מטעם הרבנות המקומית והוא מחזיק תעודה בתוקף.
- ב. יש לשוחח עם המשגיח או המפקח ששם ומספר הטלפון שלהם מופיע על תעודת הכשרות ולברר איתו אילו מהמוצרים המוגשים במקום יכולים להתאים לרמת מהדרין שבה אנו נוהגים.
- ג. כדי לברר נושאים נוספים הטעונים בירור, אפשר להיעזר ברשימת השאלות המופיעה בקישור זה,¹⁷ וכן ברשימת המומלצים של כושרות¹⁸ המתעדכנת כל העת במרשתת.

¹⁶ <https://www.kosharot.co.il/index2.php?id=411774&lang=HEB>

¹⁷ <https://www.kosharot.co.il/index2.php?id=42028&lang=HEB>

¹⁸ <https://www.kosharot.co.il/index2.php?id=281&lang=HEB>